

Nr 116.

Av fru **Rydh Munck af Rosenschöld m. fl.**, *angående omprövning av frågan om pensionsåldern för statens befattningshavare.*

Vid 1934 års reform beträffande statsanställdas pensionering genomfördes en allmän sänkning av pensionsåldern. Denna hade tidigare i flertalet fall varit 67 år för manlig och 60 för kvinnlig befattningshavare med vissa variationer uppåt och nedåt. Domare hade i allmänhet icke skyldighet att avgå förrän vid 70 år, medan däremot i kommunikationsverken tillämpades vissa lägre pensionsåldrar.

1934 blev huvudregeln den att befattningshavare, lika för män och kvinnor, i de lägre lönegraderna pensionerades vid 60 år och i de högre vid 65 år. Fortfarande bibehölls särställningen för domare, som nu blevo skyldiga att avgå senast vid 67 års ålder. I övrigt funnos ett flertal undantag, vilka emellertid samtliga avsågo pensionsålder under 65-årsåldern.

Genom motioner i första och andra kammaren år 1940 begärdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åt 1938 års pensions-sakkunniga skulle uppdragas att skyndsamt utreda frågan om höjd pensionsålder. Bankoutskottet anslöt sig icke till motionen i fråga men hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle dels uttala sig för en vidgad tillämpning av bestämmelsen om anstånd med avsked vid uppnådd pensionsålder, dels anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt de pensionssakkunniga att utreda frågan om en förlängning av gällande anståndstid för avsked ur tjänst. Fem ledamöter av bankoutskottet reserverade sig till förmån för en utredning om högre pensionsålder.

1943 upptogs utan påföljd i tvenne motioner frågan om pensionsålderns höjande.

Genom 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente genomfördes inga väsentliga ändringar i fråga om pensionsåldrarna. I statliga civilförvaltningen varierar pensionsåldern sålunda i regel mellan 60 och 65 år för olika befattningar. Sjuksköterskorna pensioneras dock redan vid 55 års ålder.

De nuvarande reglerna för kvarstående i tjänst efter pensionsålderns inträde innebära att myndighet äger, då synnerliga skäl föreligga, medgiva ordinarie tjänsteman anstånd med avsked så länge han är fullt tjänstduglig, dock högst ett år. Då särskilda omständigheter därtill föranleda må Kungl. Maj:t bevilja ytterligare anstånd, så att tjänstemannen kan kvarstå sammanlagt tre år efter

pensionsålderns inträde. Genom ett Kungl. Maj:ts cirkulär år 1940 ha vederbörande myndigheter uppmanats att utnyttja äldre befattningshavares arbetskraft genom beviljande av anstånd, och i anförande till statsrådsprotokollet den 4 december 1942 uttalade finansministern att möjligheterna till anstånd borde i ökad omfattning vinna beaktande. Dessa möjligheter till högst tre års anstånd med inträde i pensionsåldern efter prövning i varje särskilt fall ha också under nuvarande tider av arbetskraftsbrist fått en generösare tillämpning.

Vid bedömandet av den svåra frågan om var den lämpligaste pensionsåldern ligger, är det många faktorer som spela in. De yngre årsklasserna påstås vanligen ha den inställningen, att pensionsåldern skall vara låg, för att de själva skola ha större befordringsmöjligheter, om de äldre avkopplas så snart som möjligt. De äldre åter börja, då pensionsåldern närmar sig, att i många fall känna det svårt att lämna det verk och den tjänst som de ägnat sina bästa år. Kanske ha de ännu inte sina barn färdigutbildade och motse med oro de lägre inkomster som pensioneringen medför.

Vad beträffar de yngres syn på saken, torde det kunna ifrågasättas om den inte innebär en felsyn. Det kan ju ibland förefalla att vara dåliga befordringsmöjligheter inom ett visst verk eller inom en hel kår. Sänkes då pensionsåldern, blir det naturligtvis en omedelbart framträdande lättnad för de befattningshavare som vid det tillfället finnas inom verket. Men efter några år, då nyrekrytering skett, bli kanske befordringsmöjligheterna återigen försämrade. Rakt motsatt förhållande inträffar naturligtvis om man höjer pensionsåldern. De försämringar och förbättringar som inträda vid ändrad pensionsålder böra sålunda ses som åtminstone delvis tillfälliga företeelser. Radikal förbättring i befattningshavarnas ställning i befordringsavseende åstadkommes icke denna väg utan genom helt andra åtgärder, t. ex. ökat antal tjänster eller vidgad yrkesrådgivning, så att tillströmningen bättre regleras.

Man frågar sig, om det kan anses riktigt, att alla olika innehavare av en viss tjänst, oberoende av hälsotillstånd och andra omständigheter, vid samma ålder skola lämna sin aktiva tjänst. Bör det icke snarare ligga i samhällets intresse att mjuka upp bestämmelserna, så att den individuella förmågan, initiativkraften och erfarenheten tagas i anspråk så länge som möjligt. Å andra sidan bör icke en befattningshavare känna sig tvungen att endast av hänsyn till den fulla pensionens erhållande kvarstå längre, om han känner, att hans krafter icke mera äro sådana som hans tjänst fordrar.

Det skulle säkerligen vara mera anpassat efter det nuvarande läget på arbetsmarknaden, om pensionsåldern vore högre än den nu är. Vid 1934 års reform var förhållandet tvärtom det, att landet trycktes av en besvärande arbetslöshet. Även läget i fråga om befolkningsförhållandena bör uppmärksammas i detta sammanhang. I befolkningskommissionens betänkande med vissa demografiska utredningar, avgivet år 1938, påvisas att åldrarna över 65 år komma att öka alltmer, så att de år 1985 troligen komma att vara dubbelt så stora

som år 1935. Däremot kommer antalet inom åldrarna 20—35 år att kraftigt sjunka inom samma tidsrymd. Från 1935 till 1985 kommer åldringarnas över 65 år andel i hela folkmängden att ungefärligen fördubblas. Försörjningsbördan kommer således att bliva tyngre för de arbetsföra åldrarna ju längre tiden går. Detta bör vara en bidragande orsak till att staten bättre utnyttjar den ofta mycket erfarna och skolade arbetskraft, som finns bland de äldre åldrarna.

Detta skulle kunna tänkas ske på följande sätt. Antingen kan man utvidga de nuvarande bestämmelserna om anstånd, så att rätten att avgå med full pension bibehålles vid de nu stadgade åldrarna, men att befattningshavaren finge rätt att kvarstå ett större antal år än som nu är möjligt, och att beslutanderätten i större utsträckning än som nu är fallet lades hos det verk, dit tjänsten är förlagd. Ett annat sätt vore att generellt höja pensionsåldern och samtidigt införa rätt för befattningshavaren att efter anmälan erhålla förtidspension vid samma ålder och på samma villkor, som med nuvarande pensionsreglemente gälla. Även ur synpunkten av den besparing man skulle vinna för statskassan vore önskligt, om befattningshavare i allmänhet kvarstode något längre i tjänsten.

Med återopande av vad vi här anfört få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt omprövning av frågan om pensionsåldern för statens befattningshavare samt för riksdagen framlägga förslag, vartill omprövningen må föranleda.

Stockholm i januari 1944.

Hanna Rydh Munck af Rosenschöld. Kerstin Hesselgren. Gust. Mosesson.

And. Stjärne.

John Bergvall.

Pehr A. Johnsson
i Kastanjegården.

Carl Björling.

Joh. Nilson,
Eskilstuna.

Bertil von Friesen.

Axel Nilsson.

Andreas Nilsson,
Norrlångträsk.

O. E. Sandberg.

C. D. Skagerlund.

Alfred Åslin.